

Dzērbenes pils laika upē

Dzērbenes pagasts par savu nosaukumu var pateikties Dzērbenes pili, pareizāk sakot, tās pirmajam vasalim Sīmanim Serbenam, no kura uzvārda tad XIV gadsimtā arī cēlies muižas un novada nosaukums. Mūsdienās agrākās viduslaiku pils vietā slejas Dzērbenes pilsmuiža, kurā atrodas Dzērbenes tautas nams, apskatāma novadpētniecības ekspozīcija, darbojas vēstures interešu klubs “Serben”, un jau šosezon gaidāms arī tāds interesants jaunums kā “izlaušanās istaba”.

Dzērbenes tautas nama vadītāja Daina Šmite par novadpētniecības muzeja ekspozīciju stāsta ar lielu aizrautību, jo savā ziņā tā tiešām ir unikāla – eksponātus daudzu gadu garumā vākuši vēstures interešu kluba “Serben” dalībnieki, arī pati ekspozīcija izveidota Dzērbenes un Taures pagastu iedzīvotāju spēkiem.

Dzērbenes pils muzeja ekspozīcija. Foto: A. Šulcs

Cilvēku, lietu un ēku stāsti

“Muzejā pieejami eksponāti un materiāli par dažādiem vēstures posmiem. Ir ekspozīcija, kurā apskatāmi senie darba instrumenti, “kolhoza priekšsēdētāja istabā” vienkopus savāktas mantas un liecības no tiem laikiem, kad visā valstī, arī Dzērbenē veidojās kopsaimniecības, savukārt Dzērbenes pils kalponei veltītajā ekspozīcijā apskatāmi dažādi rokdarbi un ir arī interesants materiālu klāsts par Dzērbenes skolām,” saka Daina Šmite. Ar īpašu siltumu viņa piemin visā Latvijā zināmās tautas daiļamata meistas Jettes Užānes jeb Cimdu Jetiņas piemiņas istabu, kuru 2018., 2019.gadā ar Vidzemes kultūras programmas un Vecpiebalgas novada pašvaldības atbalstu iekārtoja mākslinieki Aigars Lenkevičs un Ērika Māldere. 1500 pērlītes pie griestiem simboliski vēsta par daļu no cimdiem, ko Cimdu Jetiņa savā mūžā uzadījusi. Viņas adītie rakstainie dūraiņi, kas “dziedāja, raudāja, smējās” par viņas mūžu, kas aizvadīts ratiņkrēslā, ir aplūkojami vairākos muzejos, taču Dzērbenē aplūkojams arī rets viņas darinājums – adīta jaka.

Viens no Dzērbenes muzeja lepnumiem – Cimdu Jetiņas adītie cimdi.

Lasītava drīz gaidīs apmeklētājus

Daina Šmite stāsta, ka šobrīd muzeja telpās notiek remontdarbi, tiek iekārtota lasītava, kurā apmeklētājiem būs iespējams iepazīties ne vien ar materiāliem par Dzērbenes vēsturi, cilvēkiem, ēkām un notikumiem, bet būs arī iespēja noskatīties dažādus videomateriālus. “Lasītava domāta ne vien muzeja apmeklētājiem, bet ikvienam interesentam neatkarīgi no tā, vai viņš interesējas par Dzērbenes pili, vai arī vēlas

uzzināt ko vairāk par savas mājas vēsturi un to, kas tajā bijis iepriekš,” saka Daina Šmite.

Viņa min arī muzeja lepnumu – A.Lenkeviča un Ē.Mālderes dizainēto “Laika upi”, kura plūst pa muzeja griestiem un stāsta par Dzērbenes vēsturi no senseniem laikiem līdz mūsu dienām. “Milzīgs paldies par ieguldīto darbu faktu vākšanā jāsaka “Serben” biedriem un jo īpaši kluba vadītājai, pensionētai skolotājai Mārītei Šķēlei,” teic Daina Šmite un piebilst, ka “Laika upe” katram jāredz savām acīm, jo “tas ir ļoti īpašs veidojums”.

Dzērbenieši tiekas domnīcās

Mārīti Šķēli sazvanām dienā, kad muzejā notiek kārtējā talka – jau ceturtā šogad. Brīvprātīgie talcinieki steidz izvākt visu no lasītavas telpas, kurā paredzēts remonts un arī liela video ekrāna uzstādīšana, kas nākotnē ļaus skatīties ne vien filmas par Dzērbeni, bet arī kluba biedru sarūpētās prezentācijas un konferenču materiālus.

Mārīte Šķēle stāsta, ka, lai arī oficiāli vēstures interešu klubs “Serben” pastāv kopš 2017.gada, taču patiesībā tā pirmsākumi meklējami 2003.gadā, kad kopā sanāca pirmie trīs Dzērbenes pagasta vēstures izpētes entuziasti. Šobrīd klubā ir jau vairāk kā piecdesmit biedru, bet uz tā nodarbībām nāk arī citi interesenti. “Pulcējamies reizi mēnesī un savām nodarbībām esam devuši nosaukumu “domnīca”. Tie ir izglītojoša rakstura pasākumi, kuros cilvēki var izteikties par sevi interesējošām vēstures tēmām, faktiem, pētījumiem. Nāk arī ļaudis, kuri paši varbūt neuzstājas, bet labprāt nāk talkā, teiksim, pārrakstot materiālus vai veicot kādus citus darbus,” tā Mārīte Šķēle.

Kluba vadītāja atklāj, ka brīvprātīgo muzejnieku kustība vāc materiālus un informāciju par visiem Dzērbenes vēsturiskajiem notikumiem – no novada pirmsākumiem, kad to apdzīvoja vēl somu – ugru ciltis, līdz mūsu dienām. ““Laika upē”, kura “plūst” pa koridora griestiem starp abās pusēs esošajām ekspozīciju telpām, ļoti īsā un koncentrētā veidā apkopotu 200 fakti par visas Dzērbenes vēsturi, ne tikai par pili vien. Tos individuāli veidojām vēl pandēmijas laikā, kad epidemioloģiskās drošības prasību dēļ pulcēties nevarējām,” stāsta Mārīte Šķēle. Darbs pie “mazajām upītēm”, kuras plūdīs pa sienām, vēl turpinās.

“Serben” vadītāja arī atklāj, ka liels prieks bija visiem atkal sanākt kopā, kad pulcēšanās ierobežojumi tika mīkstināti. Piemēram, janvārī tika organizēta Dzērbenes pils vēsturei veltīta padziļināta nodarbība. “Runājām par to, kas pilī noticis sākot no 13.gadsimta, kad Dzērbene piederēja arhibīskapam un bija Raunas novada sastāvdaļa, līdz pat šim laikam. Savukārt februāra nodarbībā stāstījām par 1905.gada notikumiem, kad pilī valdīja fon Laudonu dzimta un muiža tika nodedzināta. Runājām par to, ko tajā laikā ļaudis šeit darīja, kā dzīvoja, dziedājām arī tā laika revolucionārās dziesmas, noskatījāmies arī filmu “1906.gads”. Tagad gatavojamies jau nākamajai nodarbībai,” teic Mārīte Šķēle.

Viņa atklāj, ka ikviens no vēstures interešu kluba “Serben” biedriem Dzērbenes pilī var

sniegt arī gida pakalpojumus, jo “mēs pārzinām savas telpas, muzeja ekspozīcijas, “Laika upi”, visu, kas saistīts ar pils vēsturi.”

Pils tornis, dīķu kaskāde un spoku stāsti

Dzērbenes pili rotā arī 19.gadsimta beigās uzbūvēts masīvs neogotikas tornis. Stāsta, ka torni barons fon Laudons licis uzcelt, lai “būtu moderni”, bet pats tajā uzkāpis tikai vienu reizi. Toties tagad tornis priecē pils apmeklētājus. 2020.gadā tas atkal atvērts apmeklētājiem pēc remonta, un torņa saimnieki gādā, lai cilvēki var uzkāpt tornī, apskatīt oranžēriju, aplūkot pili no augšas un iemalkot kafiju.

Arī pils apkārtnē netrūkst ko redzēt. Te ir septiņu dīķu kaskāde, putnu dzirdinātava, lielmātes aleja un saimnieciskās ēkas. “Serben” ir izstrādājuši speciālu ekskursijas maršrutu tā visa apskatei.

Dzērbenes pilij ir vēl kāda ļoti interesanta “pievienotā vērtība”, un tie ir spoku stāsti. Viens no tiem iekļauts arī Dzērbenes pils jaunajā piedāvājumā – “Izlaušanās istabā”.

Proti, 1832.gadā pēdējā baronu dzimtas atvase Gotlībs fon Veisenšteins Cēsīs Muižniecības ballē sastrīdējies ar Raunas muižas īpašnieku Aleksandru Vulfu un izaicinājis viņu uz divkauju. Barons ticis ievainots un pa ceļam uz pili miris. Tā kā divkaujas bija aizliegtas, netaisnīgi slepeni ienests guļamistabā, noguldīts gultā un blakus viņam nolikta pistole. Par vainīgo barona nāvē atzīta viņa mīļākā – istabmeita Marija. No pārdzīvojumiem meitenei piemeties dilonis un viņa nomirusi. Viņas tēls ne reizi vien esot redzēts virs muižas ēkas. Spokojoties arī barons, kurš pēc paša gribas apglabāts pils pagalmā, bet pēc tam pārapbedīts dzimtas kapenēs. Iespējams, tieši tādēļ viņa gars vairs nerodot miera un mēdzot laiku pa laikam ciemoties zemes virsū.

Dzērbenes pils tumsā tiek izgaismota un izskatās ļoti iespaidīgi.

“Izlaušanās istaba” Dzērbenes pilī

Vecpiebalgas apvienības tūrisma speciālists Guntis Davidovs stāsta, ka jaunajā tūrisma sezonā maijā vai jūnija sākumā Dzērbenes pilī būs arī “Izlaušanās istaba”.

Ideja radusies pirms aptuveni diviem gadiem, kad sākts spriest, kā lietderīgāk izmantot muižas pagrabu. “Sākotnēji bija vairāki varianti – sporta zāles, istabas dažādiem jauniešu projektiem un tad radās ideja, ka varētu ierīkot “Izlaušanās istabu”. Kopā ar Jauniešu centru izlēmām, ka varētu tās izveidē iesaistīt jauniešus. Tā tapa projekts “Jauns un interAKTĪVS”. Piesaistījām astoņu jauniešu grupu, arī citi nāca palīgos ar iekārtošanu un sakopšanu, un šobrīd jau notiek pēdējās testēšanas spēles,” tā Guntis Davidovs.

Viņš arī atklāj, ka pretstatā citām izlaušanās spēlēm, kuru dalībnieki tiek ieslēgti telpā, šajā spēlē tā nenotiks. Spēli var pārtraukt jebkurā brīdī. “Vajadzēs nevis izlauzties no telpas, bet gan, izmantojot dažādus kodus, atslēgt aizslēgto kastī. Dalībniekiem jāprot

orientēties telpā un vajadzīgas arī šādas tādas zināšanas, kā, piemēram, skaitļu lasīšana vai spēja savstarpēji sasaistīt dažādus objektus atrisinājuma rašanai. Jābūt nedaudz erudītiem,” stāsta Guntis Davidovs.

Arī Dzērbenes “spoku stāstu” pārzināšana te diez vai daudz palīdzēs, jo stāsts par Dzērbenes un blakus pagasta barona kašķi tikšot apspēlēts nedaudz citādāk. Spēles dalībniekiem nāksies mēģināt saprast, kas īsti ir noticis un meklēt norādes.

Mūs gaida interesanta vasara. Laipni lūgti Dzērbenes pilī!